

(Bochum), Andrej Cybrij a Viktor Cybrij (Rostov am Don) je venovaný počiatkom neolitu na Kaukaze a v povodí dolného Donu: *Kaukasisch-Vorderasiatische Elemente im Frühneolithikum des Unteren Dons* (s. 255–271). Autori prezentujú aktuálne výsledky z lokality Razdorskaja 2 ležiacej na brehu Donu a taktiež sa venujú vzťahom sledovaného územia k juhovýchodnému Turecku a Mezopotámii v čase 8. a 7. tisícročia BC. Súbor štúdií uzatvára prehľadový príspevok Jensa Lüninga (Köln) *Geburt aus dem Widerspruch: Die Entstehung der Bandkeramik aus ihrer Mutterkultur Starčevo* (s. 273–289) o počiatkoch neolitu v Európe a kultúre so starou lineárnou keramikou. Sumarizuje názory bádateľov na vzťah starej LnK ku kultúre Starčevo na strednom Dunaji a v Potisí.

Jubilejný zborník „Anatolian Metal VII“ ukončuje *Curriculum vitae* Prof. Dr. Mehmeta Celal Özdoğan, ktorého bohatú bádateľskú a publikačnú činnosť na poli archeológie Turecka a Blízkeho východu dokladá rozsiahly súpis publikácií a ocenení.

Aj keď niektoré príspevky zrejme neprešli dôkladnou autorskou korektúrou, recenzovaná publikácia i edícia predstavuje kvalitné súborné dielo po formálnej i obsahovej stránke. Patrí medzi dôležité a už etablované zborníky vychádzajúce pravidelne z rovnomených konferencií. V novembri 2016 sa uskutočnilo v poradí ôsme pracovné stretnutie Anatolian Metal VIII na tému *Eliten – Handwerk – Prestigeüter*.

Poznámka: Táto práca bola podporená projektom APVV-14-0550 a VEGA 1/0787/16.

Bibliografia

Bergbaumuseum 2017: <http://www.bergbaumuseum.de/index.php/de/forschung/projekte/bergbau-metallurgie-anatolien/anatolian-metal> (navštívené 20. 12. 2017)

Bánffy, E. 2013: The Early Neolithic in the Danube-Tisza interfluvium. BAR – Central European Series 7. Oxford.

Borić, D. – Price, T. D. 2013: Strontium isotopes document greater human mobility at the start of the Balkan Neolithic. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 110, 3298–3303.

Roksandić, M. 2000: Between foragers and farmers in the Iron Gates Gorge: physical anthropology perspective. *Djerdap population in transition from Mesolithic to Neolithic. Documenta Praehistorica* 27, 1–100.

Tryon, Ch. A. et al. 2009: Building a tephrostratigraphic framework for the Paleolithic of Central Anatolia, Turkey. *Journal of Archaeological Science* 36, 637–652.

Jana Mellnerová Šuteková

Furman, Martin: Opevnenia na Liptove. Refúgia, hradiská a hrádky od praveku po stredovek. Žilina 2016. 420 strán textu s obr., ISBN 978-80-972396-2-6

Podkladom pre vznik publikácie bol rukopis s názvom “Hradiská a hrádky na Liptove”, ktorý vznikol pre potreby Regionálnej rozvojovej agentúry Liptov (RRA Liptov). V réžii samotnej agentúry mala následne vzniknúť brožúra pre účely podpory turistického ruchu v regióne. Plány sa nakoniec nenaplnili a na príprave brožúry sa z agentúry nemal kto podieľať. Hrozilo, že projekt zanikne. Aj to dalo autorovi publikácie impulz na prepracovanie textu a jeho doplnenie.

Pôvodný text obsahoval krátky návod na používanie plánovanej publikácie, stručný opis základných vývojových etáp a definíciu archeologických kultúr uvádzaných v texte. Jadrom práce, tak isto ako je v prípade monografie, bol súpis lokalít. V monografii autor na mnohých častiach spolupracoval s ďalšími odborníkmi a doplnil nové kapitoly a vytvoril hodnotnú publikáciu, čím v konečnom dôsledku naplnil aj pôvodne plánovaný cieľ RRA Liptov. Hneď

na úvod je potrebné vyzdvihnúť, že autor síce knihu vydal s podporou miest a obcí, KPÚ v Žiline a niekoľkých súkromných spoločností a svojej rodiny, ale väčšinu činností, ktoré sú spojené s vydávaním akejkoľvek publikácie, si urobil sám, za čo je potrebné vyjadriť mu veľký obdiv.

Monografia je podľa obsahu členená na 12 častí. Autor v úvode práce hovorí o 4 kapitolách, myslí tým tie, ktoré tvoria hlavnú obsahovú náplň. Tak isto ako v prípade pôvodného rukopisu, je jadrom práce súpis lokalít. Pre lepšiu orientáciu v priestore regiónu autor rozdelil lokality aj celý súpis na dve skupiny, podľa okresov (Liptovský Mikuláš a Ružomberok). Vznikli tak dve samostatné kapitoly. Oproti prvému rukopisu sú doplnené kapitoly “Objavovanie dávnej minulosti Liptova” a “Kalendárium”, ktorými práca získala vyššiu obsahovú hodnotu. Zvyšné kapitoly (Príhovor; Ako knihu používať; Slovník použitých termínov; Použitá literatúra a pramene; Použité skratky; Summary; O zrode knihy; PodĎakovanie) publikáciu dopĺňajú a aj vďaka nim môže monografia zaujať širšie spektrum čitateľov.

Textová časť obsahuje najdôležitejšie údaje o jednotlivých lokalitách; názov, katastrálne zaradenie, nadmorskú výšku, číslo Ústredného zoznamu pamiatkového fondu, datovanie, určenie typu lokality, metódu dokumentácie náleziska, stručný opis, prístupnosť náleziska a využitie v cestovnom ruchu, druh hnuťelných predmetov a ich miesto uloženia, pokiaľ je známe a literatúru. Jednotlivé údaje sú pri každej lokalite uvádzané bodovo a zľahčujú tak orientáciu v texte. Čitateľ tak veľmi rýchlo vyľadá potrebné informácie. Kapitola Objavovanie dávnej minulosti zhrňa mnohým čitateľom neznáme poznatky z nedávnej minulosti. Autor vynaložil veľkú snahu o priblíženie osobností, ktoré boli priekopníkmi v bádaní a objavovaní archeologických lokalít, histórie a hlavne prezentácie dedičstva regiónu. B. Majláth, V. Mihálik, bratia Kürtiovcí či J. Volko-Starohorský sa tak aj vďaka tejto publikácii dostávajú do povedomia súčasných generácií. Veľkým plusom je aj zverejnenie Majláthovej Pravekej archeologickej mapy Liptovskej župy. Kapitola obsahuje aj opis vzniku prvých zbierok, zahŕňa prvé známe prieskumy na lokalitách a tiež aj počiatok múzejníctva na Liptove a hlavne informuje o vzniku Liptovského múzea.

V Kalendáriu stručne a prehľadne zhrňa najdôležitejšie udalosti uvedené vo vyššie menovanej kapitole a následne pridáva dôležité udalosti spojené už s moderným bádaním v regióne. Nevyhýba sa ani neprijemným témam ako napr. Zničené významnej lokality v katastri obce Podtureň počas výstavby diaľnice.

Textová časť je okrem autorského textu tvorená aj parafrázovanými príspevkami z rôznych publikovaných aj dosiaľ nepublikovaných zdrojov, ktorá je aj graficky odlišená. Dodáva monografii na autenticite a výrazne ozvláštňuje text.

Monografiu okrem textu tvorí veľké množstvo obrazovej a mapovej dokumentácie. Kresby a fotografie sú uvedené podľa aktuálnej dostupnosti a pri jednotlivých lokalitách dokresľujú danú situáciu. Autor veľmi vhodne vyberal z dostupných možností. Panoramatické fotky nádherne esteticky dopĺňujú informáciu o lokalite. Pri niektorých fotkách však nie je zrejmé, kde presne sa opevnenie nachádza a preto by som fotografiu v popise doplnila o lokalizáciu. Aspoň formou, druhý zľava a pod. Väčšina fotografií a grafické spracovanie obrázkov a rôznych plánov dosahuje vysokú úroveň, na druhej strane reprodukcia archívnych prameňov za nimi zaostáva. Taktiež sa veľmi nestotožňujem s použitím ortofoto snímok z webového portálu hiking.sk (podklad googlemaps). Grafická kvalita nie je porovnateľná s inými obrazovými prílohami, vzhľadom na rôzny čas vzniku snímok je často vidieť rozdielny čas snímkovania priamo v publikácii a ortofoto snímky často obsahujú zbytočné rušivé informácie (ubytovacie zariadenia a pod.). Je to škoda, lebo celkový vizuál monografie je na vysokej úrovni. Autor očividne chcel zdôrazniť turisticky značené cesty, ktoré môže potenciálny navštevník použiť na navštívenie opevnenia. Portál hiking.sk má na svojej webovej stránke aj turistický mapový podklad. Grafické znázornenie rozdielu nadmorských výšok vo forme vrstevníc, ktoré je podľa môjho názoru pre potrebu prezentácie prevažne výšinných opevnených lokalít, esenciálne, lepšie znázorňuje skúmanú problematiku. Otázkou však ostávajú autorské práva na použitie mapových podkladov.

Monografia Opevnenia na Liptove je skvelým príkladom, ako sa sa a aj v našich podmienkach môže popularizovať veda. Autor sám v texte uvádza: *“Nech je kniha impulzom nielen pre učiteľov ale i starostov obcí a všetkých obyvateľov Liptova k povedomiu zachovávať si kultúrne bohatstvo svojho regiónu, chrániť si ho a usilovať sa o jeho využitie v prospech duchovnej kultúry národa (s. 57).”* Vydanie monografie je dôležitým krokom k vyššej popularizácii a osvety nielen pre región Liptov. Predstavuje vynikajúci príklad spracovania starých archívnych materiálov s novými poznatkami. Obsahová náplň určite nie je vyčerpávajúca ale je vynikajúcim štartujúcim materiálom ako pre laickú tak i pre odbornú verejnosť za poznávaním kraja a vlastnej minulosti a získavaním si úcty k našim predkom a k dedičstvu, ktoré nám tu zanechali.